

ARTIKEL 2

Om konsten att stödja nyanlända elevers lärande om karriärfrågor

Inledning

Syftet med studie- och yrkesvägledning i svensk skola är att ge elever förutsättningar att hantera val inför framtiden med avseende på utbildning och arbetsliv. I europeiska och nordiska sammanhang beskrivs detta ofta som att vägledningens mål är att bidra till individers karriärlärande och att utveckla individers karriärkompetens.¹ De aspekter av lärande som hanteras i vägledning kan därmed handla om allt från socialiserings- och kvalificeringsprocesser i en vidare mening (till exempel skapa motivation till delaktighet i samhället) till ett mer direkt karriärrelaterat lärande (till exempel bidra till att öka individens kännedom om möjliga utbildningsvägar). Oavsett vilka av dessa aspekter av lärande som är i fokus utgör frågor om utbildningsvägar, yrken och arbetsliv (karriärfrågor) en väsentlig del av samtalsinnehållet i vägledningssamtal. Vägledare arbetar ofta med vad som kan beskrivas som vägledningssökandes kunskapsgap kring detta.

Frågan om hur studie- och yrkesvägledare kan stödja vägledningssökandes lärande om karriärfrågor i samtalssituationer är en central fråga. Studier² visar att detta i flera avseenden är en utmaning. En utmaning för vägledare kan vara att ge både allsidig och saklig information och att välja ut relevant innehåll. Karriärfrågor är ett både omfattande och föränderligt område som är svårt att överblicka. Det är dessutom värdeladdat. Utbildningar och yrken speglar samhällets strukturer och maktrelationer som är kopplade till social status, kön och etnicitet.³ En annan utmaning i vägledningssamtal kan vara att anpassa innehållet efter elevers behov och balansera mellan vad eleven vill veta och vad vägledaren anser att eleven behöver känna till. Det kan också vara svårt att få en uppfattning om elevens förståelse av det som talas om i samtalet, eller med andra ord: elevens lärande.

Intervjustudier⁴ visar att vägledare upplever att nyanlända elever har stora kunskapsluckor om det svenska samhällets utbildningssystem, arbetsmarknad och arbetsliv och att det är en särskild utmaning att stödja nyanlända elevers

¹ Career management skills (CMS), se t ex Thomsen (2014)

² Lindh (1997), Lovén (2000)

³ Se t ex Wikstrand & Ulfssdotter, (2015)

⁴ Hertzberg (2015a), Wikstrand & Ulfssdotter (2015)

”Karriärfrågor är ett både omfattande och föränderligt område som är svårt att överblicka. Det är dessutom värdeladdat. Utbildningar och yrken speglar samhällets strukturer och maktrelationer som är kopplade till social status, kön och etnicitet”

lärande om dessa frågor. Den här texten vill vara till stöd för studie och yrkesvägledare att reflektera kring sitt arbete med att stödja nyanländas lärande om karriärfrågor i vägledningssamtal. Texten utgår från följande frågor:

- 1.** Vilka utmaningar vad gäller lärande om karriärfrågor kan finnas när det gäller nyanlända elever?
- 2.** Hur gör vägledare för att stödja nyanlända elevers lärande om karriärfrågor? Vilka utmaningar och möjligheter visar studier på?

Avslutningsvis dras några slutsatser om hur nyanlända elevers lärande om karriärfrågor i samtal kan stödjas.

Migration som villkor för lärande

För de allra flesta är det en utmaning att orientera sig om utbildning och arbetsliv i dagens samhälle men i synnerhet för nyanlända elever som befinner sig i ett nytt samhälleligt sammanhang. Nyanlända elever och deras familjer saknar i många fall erfarenhet av utbildning och arbetsliv från ett svenskt sammanhang och även sociala nätverk som är en viktig resurs vid studie- och yrkesval.⁵ Föräldrar till nyanlända elever kan ha begränsade möjligheter att stödja sina barns framtid.⁶ Många nyanlända elever har de senaste åren dessutom varit ensamkommande. Vägledningssamtalen får i många fall en ställföreträdande funktion för avsaknaden av erfarenhet och kunskap om karriärfrågor från svenska förhållanden. Sundelins studie⁷ av vägledningssamtal med nyanlända elever på Språkintröduktion visade också att elevernas lärande om karriärfrågor är i centrum i samtalen.

Med migration följer i många fall särskilda utmaningar vad gäller lärande för individen. Migrationens olika faser innebär ofta både fysiska och psykiska påfrestningar som kan påverka individens förmåga att lära.⁸ Skälen till migration är ofta relaterade till begränsande livsvillkor som fattigdom, förtryck och/eller konflikter. Den tidigare skolgången har ofta varit fragmentarisk. Själva flykten sker i många fall under ytterst osäkra och påfrestande omständigheter. Vid ankomsten till Sverige vidtar en asylprocess som ofta innebär lång väntan och

⁵ Se t ex Hultgren (2009), Lundh (2015)
⁶ Bunar (2015)

⁷ Sundelin (2015)
⁸ al-Baldawi, 2014

”Migration innebär separationer och förlust av en naturlig tillhörighet till relationer, platser och sammanhang. Nyanlända elevers erfarenheter av utbildning: former för lärande, och därmed även elevernas läridentiteter, kan skilja sig från det svenska utbildningssystemet.”

en stor osäkerhet om framtiden som kan föra med sig passivitet och känslor av hopplöshet. Makten över framtiden ligger i många fall utanför den asylsökandes kontroll. Många flyktingar har upplevt krig och våld på nära håll och kan drabbas av posttraumatisk stress som ytterligare kan påverka förmågan att lära.⁹

Oavsett skälen innebär migration en genomgripande förändring i en människas liv. Den lärandesituation som många nyanlända elever befinner sig i kan liknas vid det transformativa lärande som sker när ”individerna blir medveten om att de nya kunskaperna inte passar in i tidigare scheman”¹⁰. Migration innebär separationer och förlust av en naturlig tillhörighet till relationer, platser och sammanhang.¹¹ Nyanlända elevers erfarenheter av utbildning: former för lärande, och därmed även elevernas läridentiteter¹², kan skilja sig från det svenska utbildningssystemet. Individerna måste då skapa mening och förståelse i ett nytt sammanhang och denna form av lärande innefattar både kognitiva och känslomässiga processer. Det innebär en förändring av individens identitet som kan vara mycket krävande och påfrestande. Det är också ansträngande att sätta sig in i nya samhällsförhållanden på ett nytt språk.¹³ En elev i Sundelins studie beskriver detta när hon berättar om sin upplevelse av att komma till Sverige:

Om jag jämför det är inte så lätt om man kom hit och kunde ingenting eller har inte gått skolan i hemlandet. Och sen har börjat svenska, det är inte så lätt att studera så snabbt. Men det tar tid, jag vet. Om jag jämför här i Sverige, det är jättesvårt att få jobb. Så om du letar efter dom kommer och säga ”har du utbildning” eller sånt grejer. Livet här är så konstigt. ((gråter))¹⁴

Samtidigt som lärandet om karriärfrågor är centralt i vägledning med nyanlända elever är det i många fall en stor utmaning för både elever och vägledare. I vägledningssamtal med nyanlända elever ställs frågan om vägledares förmåga att stödja lärande om karriärfrågor på sin spets.¹⁵ Följande tre avsnitt belyser några olika aspekter av hur lärande om karriärfrågor formas i samtal mellan nyanlända elever och vägledare, tillsammans med slutsatser om vad som kan vara gynnsamt för att nyanlända elevers lärande om karriärfrågor ska stödjas.

⁹ Ibid

¹⁰ Enligt Illeris i Skolverket (2012, s 27)

¹¹ Trondman (2001)

¹² Bunar (2015)

¹³ Sheikhi (2013)

¹⁴ Sundelin (2015, s 192)

¹⁵ Sundelin (2015)

Spår av lärande i vägledningssamtal

Samtal innehåller alltid en potential för lärande men studier av enstaka samtal kan sällan säga om ett faktiskt lärande sker.¹⁶ Genom att analysera samtal kan man dock identifiera tillfällen då ett eventuellt lärande kan ske och därigenom hitta ledtrådar till hur lärande kan stödjas. I det följande ges tre exempel på sådana tillfällen till lärande som kunde urskiljas i Sundelins studie.

Exempel 1 – Strävan att förstå

Spår av lärande identifierades i synnerhet när eleverna använde vad Sundelin kallade för en förståelseinriktad strategi i samtalen. Eleverna uttryckte då en strävan att förstå ett innehåll i samtalet genom att framför allt ställa frågor till vägledaren eller omformulera och sammanfatta vägledarens information om karriärfrågor. Här nedan följer ett exempel på detta när eleven (E) ställer förtydligande frågor för att se om han har uppfattat vägledare (V) rätt när vägledaren beskrivit hur gymnasieantagningen går till:

- V** (...) Och sen vet ju jag att det går till så när skolan börjar så ringer man direkt till skolan, därför att då kan skolan ta in. Förstår du?
- E** När det börjar?
- V** Ja, när det börjar. Vi får ju på sommaren när jag kommer tillbaka från semestern, då har vi fått listor, dom här eleverna får ni. Sen kan det vara så att dom eleverna flyttar på sig och samtidigt ringer det folk till oss och vi har reservlistor. Då tar man kontakt med skolan direkt.
- E** Till exempel jag kommer få papper att jag inte har kommit in, då jag måste ringa till direkt.

Eleven frågar och omformulerar vägledarens svar och vägledaren både bekräftar och korrigerar vad eleven uppfattat. Tidigare i samtalet har eleven snarare svarat på vägledarens frågor och berättat om sig själv. Eleven tycks här istället bearbeta vägledarens information och sträva efter att både förstå den och göra den användbar för sig.

Av detta kan slutsatsen dras att nyanlända elevers lärande stöds av att vägledaren uppmuntrar eleven att ställa frågor och formulera sin förståelse i samtalet genom att till exempel sammanfatta vägledarens information.

¹⁶ Linell (2011)

Exempel 2 – Strävan att jämföra

Ett annat spår av lärande identifierades när eleverna jämförde det svenska sammanhanget med erfarenheter från sitt ursprungsland. I följande exempel framgår detta när en elev frågar om vilket anseende att arbeta med djur har i Sverige.

- E** Det är inte skämmigt va, alltså att hjälpa djur?
- V** Hur menar du då?
- E** Alltså det finns många alltså i mitt hemland, typ, när dom frågar vad jobbar din pappa med, ja han är doktor för djur, dom skrattar för dom tror att det är skämmigt. När han jobbar som doktor för djur, dom skrattar.

Eleven vill veta något om yrkets ställning och status i det svenska samhället och upptäcker att det skiljer sig mot elevens hemland. Eleven tycks förstå det svenska sammanhanget i relation till sina tidigare erfarenheter.

Ytterligare ett exempel på betydelsen av att få jämföra sina tidigare kunskaper och erfarenheter med det nya sammanhanget visar nästa samtalsutdrag där en elev beskriver sin känsla för vägledaren efter att ha jämfört utbildningar i Sverige med sitt hemland:

- E** Aha. Helt annorlunda.
- V** Aha säger du, vad kom du på nu? Du kommer alltid på nya saker, det är jätteroligt.
- E** För att det är jätteannorlunda, i x-land fungerar annorlunda. Den här fungerar annorlunda. (xx) Det är ganska roligt alltså, jag visste många saker. Ja.

Även denna elev verkar förstå sitt nya sammanhang bättre genom att jämföra de olika ländernas utbildningar. Jämförelsen synliggör skillnader mellan länderna och det är som att eleven får en större förståelsekarta. Genom jämförelsen upptäcker eleven dessutom att hon kan mycket (se den markerade texten i utdraget). Eleven lägger märke till sina kunskaper och upplever den som värdefull.

Att uppmuntra nyanlända elever att göra jämförelser mellan tidigare erfarenheter och kunskaper om utbildning och arbete med det svenska sammanhanget tycks också vara en väg för att stödja nyanlända elevers lärande om karriärfrågor. Genom detta ges dessutom elevernas migrationsbakgrund ett värde.

Exempel 3 – Strävan att resonera

Ett tredje exempel på tillfälle till lärande identifierades när eleverna resonerade om olika utbildningsvägar i relation till sig själva. Ett exempel följer i nästa samtalsutdrag när en elev resonerar om olika utbildningsalternativs för- och nackdelar:

- E** Jag känner så här med vård och omsorg det är så här att man jobbar med äldre, det blir bättre, jag känner mig bättre. Jag lär mig mycket än barn och fritid. Där ska man jobba med barn och så här. Så det är bra för det är samma sak, dom är lika varann. Det som finns på vård och omsorg det är så som man ska jobba med vuxna människor, med vuxna och så där
- V** Det är det som du tycker är skillnaden på barn och fritid kommer du och jobba mer [med barn
- E** [barnen och så där ja. Men om jag ska jobba med äldre människor, med vuxna människor då jag lär mig kanske väldigt mycket än [barn och fritid

Eleven diskuterar olika utbildningsalternativ i relation till sig själv och framtiden. Vägledaren använder framför allt lyssnande handlingar vilket verkar uppmuntra eleven att resonera vidare. Genom detta tycks eleven utveckla insikt i både vad som är viktigt för honom i sitt val och de olika utbildningarnas innehåll. En slutsats av detta är att vägledares aktiva lyssnande stödjer elevens möjligheter att resonera om till exempel olika utbildningsvägar och är av betydelse för att främja elevens lärande om karriärfrågor.

Att systematiskt använda de strategier som getts i de ovanstående exemplen tycks vara gynnsamt för elevernas lärande om karriärfrågor. Det som har lyfts fram är sannolikt inte några nyheter för vägledare utan i linje med vedertagna vägledningsmodeller och metoder inom området. I vilken mån och hur detta används i praktiken skiljer sig dock åt mellan vägledare. Detta för oss vidare till nästa avsnitt som behandlar vägledares olika strategier för att stödja lärande.

Vägledares strategier för att stödja nyanlända elevers lärande

Sundelins studie visade att vägledarna hade både likartade och skilda strategier för att stödja elevernas lärande om karriärfrågor. Strategierna utvecklades i samspelet mellan vägledare och elev och i relation till ramarna för samtalet. Två huvudspår kunde dock urskiljas: en handledande och en informerande strategi. Båda strategierna har sina för- och nackdelar vad gäller elevernas möjlighet till lärande och några belyses summariskt i det följande.

Den informerande strategin

Den informerande strategin genomfördes främst genom att vägledarna huvudsakligen beskrev och återgav innehåll i informationskällor som broschyrer och internet, eller delade med sig av egna kunskaper och erfarenheter. Ett annat gemensamt drag var att vägledarna hanterade datorn och visade hur eleverna kunde söka efter information på egen hand. Eleven satt bredvid och tittade på. En elev beskriver sin upplevelse av vägledarens informerande strategi på följande vis:

E Å jag förstod bra för först jag visste inte hur fungerar det i Sverige utbildningssystem. Jag vet ingenting, jag visste ingenting. Sen hon (vägledaren, min anmärkning) förklarade på allt, hur fungerar gymnasium, grundskolan, betyg, vad man måste göra om man vill gå på gymnasium. Så hon förklarade allt. Jag förstod allt.

Eleven upplever att hon får tillgång till kunskaper om det svenska samhället genom vägledarens förklaringar och beskrivningar av utbildningssystemet. Den informerande strategin tycks också ha en viktig funktion för att översätta och förklara skriftligt och internetbaserat informationsmaterial.

Det kan dock vara svårare att identifiera tecken på lärande när vägledare använder en informerande strategi. Se till exempel följande exempel när en elev vill veta mer om en utbildning:

- E** Vad man gör hotell och konferens?
- V** Du vet när man kommer in oftast i ett hotell då skriver man in sig, det kallas reception, då kan man göra sånt. Ta emot gäster, boka dom på rummen, skriva in dom. Sen som konferens till exempel det är jättestora möten [E: möten] ja precis, och då får man göra allting. Att det ska finnas mat och stolar.
- E** Ok
- V** Mycket med service att göra. Och man jobbar skift brukar det oftast va'.
- E** Ja.

Samtalet fortsätter därefter med andra frågor. Eleven svarar att hon har förstått men det är svårt att avgöra vad eleven egentligen har uppfattat av vägledarens beskrivning. Detta samspelsmönster återkom i Sundelins studie när det gällde den informerande strategin.

Vägledare besitter kunskaper och erfarenheter om karriärfrågor som nyanlända elever behöver och den informerande strategin kan ge eleverna tillgång till dessa. Strategin kan därmed bidra till den kunskapsöverföring om karriärfrågor i det svenska samhället som nyanlända elever behöver för att kunna påverka sin situation och göra underbyggda val. Strategin kan på så vis förstärka elevens möjligheter att styra sitt liv. När den informerande strategin blir monologisk¹⁷, det vill säga att vägledaren berättar utan att göra det i dialog med eleven, riskerar elevens lärande dock att bli osynligt i samtalet och vägledarens möjlighet att stödja elevens lärande begränsas.

¹⁷ Lindh (1997)

Den handledande strategin

Den handledande strategin kännetecknades av att eleven satt vid datorn och sökte information medan vägledaren satt bredvid och stöttade eleven, antingen med främst frågor eller anvisningar till eleven. De samtal där denna strategi dominerade var de som varade längst i studien. Den handledande strategin tycks behöva mer tid. Strategin kan också upplevas som ansträngande i flera avseenden. Den kan vara både språkligt och kognitivt krävande för eleverna, vilket nedanstående utdrag illustrerar. I en intervju beskriver en elev sin upplevelse från ett vägledningssamtal för intervjuaren (I) där frågor dominerat strategin på följande vis:

- E** Samtalet var bra. Tyckte V förstod vad jag tänkte på. Hon brukar fråga mig varför, varför sa du så här. Jag tycker det är svårt men jag tycker det är bra.
- I** Hon frågar mycket varför och då tycker du det är svårt att förklara. Har du någon idé om varför hon frågar?
- E** Hon frågar för hon vill veta varför jag tycker så där
- I** Är det till hjälp för dig?
- E** Det är till hjälp
- I** På vilket sätt är det till hjälp?
- E** Jag hela tiden ändrar mig. Jag tänker tandhygienist och sen sjuksköterska. Hon vill veta varför jag tycker om det här och inte bli mäklare. Varför jag vill bli tandhygienist och inte mäklare. Jag tycker vi kommer till bra saker faktiskt.

Den handledande strategin upplevs som krävande av eleven men också som givande och att bidra till elevens lärande om karriärfrågor. Vägledarens frågor bidrog också till att synliggöra elevens lärande under samtalet. Strategin bidrog dessutom till att samtalet fick en vägledande funktion för eleven: Eleven fick möjlighet att reflektera kring olika utbildningsalternativ i relation till sin egen situation. Att använda frågor i den handledande strategin tycktes gynnsamt för både elevens lärande om karriärfrågor och som stöd för att fatta beslut.

Båda strategierna har som framkommit för- och nackdelar vad gäller att stödja elevens lärande. En övergripande slutsats är att båda strategierna behövs och kan komplettera varandra. I det tredje och sista avsnittet belyses några av de utmaningar som kan uppstå i samtalssituationen kring lärande om karriärfrågor.

Motstånd mot lärande

I Sundelins studie framträder tillfällen då vägledarna får svårigheter med att i något avseende bidra till elevernas lärande om karriärfrågor. Dessa svårigheter identifierades främst när eleverna inte ville medverka i vägledarens försök att vidga deras perspektiv i något avseende. Det benämns här som motstånd mot lärande och framträdde framför allt när eleven tycktes uppleva vägledarens handlingar som alltför hotande. I det följande ges två exempel på sådana samtalssituationer tillsammans med lärdomar som kan dras från detta.

Motstånd 1

Det första exemplet är när vägledaren vill uppmärksamma eleven på en eventuell risk att inte bli antagen till gymnasiet för att kunna göra kompletterande val och gardera sig om en gymnasieplats. Vägledaren försöker beskriva antagningssystemet till gymnasiet för eleven. Eleven verkar dock inte ta till sig vägledarens information utan försöker istället övertyga vägledaren om att han har tillräckliga förutsättningar för att bli antagen till gymnasiet. Följande sekvens illustrerar detta:

- V** Det kanske går bra att konkurrera men jag vet inte om du måste ha nåt reservval också. Har du tänkt på det?
- E** Jag har ingen aning men dom sa till mig att-. Jag visste man måste skaffa tolv betyg och svenska och jag kommer göra det här året.

Vägledare och elev talar till viss del förbi varandra när de var och en argumenterar för sin sak. Mönstret av argumentation bryts lite senare i samtalet när vägledaren ger uppskattning till eleven för att ha goda betyg och kunskaper. Efter det övergår eleven till att ställa frågor om antagningssystemet och att omformulera vägledarens svar, det vill säga visa tecken på en förståelseinriktad strategi (se exempel 1, sidan 4). Eleven medverkar i vägledarens utbildande projekt.

En tolkning av samspelet är att eleven gör motstånd mot att inte känna sig tillräcklig. Vägledarens information om karriärfrågor verkar signalera att elevens bakgrund och tidigare kunskaper inte är tillräckliga. När vägledaren ger uppskattning till eleven bekräftas elevens kunnande och han behöver inte längre övertyga vägledaren om sin förmåga.

En lärdom som kan dras är att vägledare kan behöva fokusera aktivt på att stärka och lyfta fram nyanlända elevers kunskaper och tidigare erfarenheter av utbildning och arbetsliv för att stödja elevernas möjlighet till lärande. Vägledningssamtal med nyanlända elever fokuserar ofta svenska förhållanden och riskerar att kretsa kring elevernas brister i relation till det svenska sammanhanget. Samtalet kan bidra till att elever upplever att deras bakgrund inte har ett värde. Vägledningens inkluderande ambition kan få en exkluderande effekt.¹⁸

¹⁸ Hertzberg (2015b)

Motstånd 2

Ett annat exempel på motstånd mot lärande identifierades då eleven inte visade intresse för de utbildningsvägar som vägledaren försöker visa på. Nästa samtalsutdrag ger exempel på detta när vägledaren vill beskriva möjliga utbildningsvägar efter omvårdnadsprogrammet:

- V** Precis [E: exakt] Ja. Och när man går ut därifrån, när man har gått som tre år på ungdomsgymnasiet, då är det ju meningen att man ska kunna söka ett arbete. [E: ja] Men man kan ju också utbilda sig vidare efter gymnasiet om man har fått det här, om man har gått- Vad finns det då för yrken inom det området? [E: vadå?] Vet du?
- E** Vadå menar du?
- V** Om man vill utbilda sig vidare inom omsorgs-?
- E** Nej, jag vet inte
- V** Det är ju många som tänker att dom ska bli sjuksköterska, [E: Aa] läkare en del, då kanske man måste bygga på lite mer, läsa fler ämnen innan man får-.
- E** Det som jag tänker jag måste läsa grunden först sen jag kan tänka om jag fick höga betyg.

Vägledaren försöker berätta om framtida utbildningsvägar för eleven ska känna till vilka möjliga vägar som kan finnas. Eleven är inte intresserad av att tala vidare om detta. Samtalet går sedan vidare med att handla om elevens närmast förestående val. Eleven verkar uppfatta vägledarens alternativ som något hon måste ta ställning till under samtalet. Hon verkar dessutom uppfatta alternativen som alltför avlägsna från sina möjligheter för att intressera sig för det.

Omvärlden förefaller kunna bli alltför personlig i vägledningssamtal för att ett lärande ska bli möjligt när avståndet mellan var eleven är och de möjligheter som presenteras är för långt. Detta pekar mot att ansvaret för lärande om så pass komplexa frågor som utbildning och arbetsliv inte enbart kan ske i individuella samtal vid enstaka tillfällen.

Några slutsatser om lärande om karriärfrågor

Denna artikel har belyst några villkor för nyanlända elevers lärande om karriärfrågor och hur lärande om dessa frågor formas i vägledningssamtal mellan vägledare och nyanlända elever. Som framgått är lärande om karriärfrågor komplext och i synnerhet för nyanlända elever. Avslutningsvis sammanfattas några rekommendationer för hur nyanlända elevers lärande om karriärfrågor kan stödjas.

I den första artikeln i detta material framgick att vägledares professionella språk för lärandeprocesser i vägledningssamtal är relativt begränsat. Det kan medföra att vägledare har begränsade möjligheter att uppmärksamma elevers lärande kan begränsa deras möjligheter att arbeta med lärande. Att uppfatta när elevers handlingar ger uttryck för lärande skulle därmed kunna vara till hjälp för att både identifiera tecken på och att stödja elevers lärande. I denna artikel identifierades lärande när eleverna aktivt strävade efter att förstå något, jämföra erfarenheter eller resonera om olika alternativ, med andra ord använde en förståelseinriktad och/eller resonerande strategi.

Samtalsmetoder är ofta inriktade på att vägledaren ska visa sin förståelse av vad den vägledningssökande har berättat. För nyanlända elevers lärande tycks också det omvända gälla: att nyanlända elever får visa sin förståelse för vägledaren. Eleven ges då möjlighet att bearbeta sin förståelse av samtalsinnehållet samtidigt som vägledaren får möjlighet att förtydliga frågor som verkar oklara.

Värdet av interaktiv information i vägledningssamtal lyfts fram i forskning¹⁹ om vägledningssamtal. I möten med nyanlända elever tycks det än mer angeläget att information ges i dialog för att nyanländas lärande ska stödjas. Eleven ges också genom detta tillfälle att bearbeta sin förståelse av innehållet. Det är inte minst väsentligt med tanke på de språkliga utmaningar nyanlända elever har att hantera när det gäller att skapa förståelse om karriärfrågor. Vägledande samtal ställer höga krav på andraspråkstalandes språkliga förmåga.²⁰

Att aktivt lyfta fram elevernas tidigare erfarenheter och kunskaper tycks också gynnsamt för elevernas lärande. Betydelsen av att bygga vidare på elevernas tidigare erfarenheter betonas återkommande när det gäller flerspråkigas lärande generellt; flerspråkigas kunskapsutveckling stöttas när deras förförståelse aktiveras.²¹ Det kan dessutom motverka risken för att elevernas migrationsbakgrund osynliggörs i samtalen.

¹⁹ Se vidare Sundelin (2015, s 71)
²⁰ Sundelin (2015, s 216)

²¹ Sundelin (2015, s 232)

”Karriärfrågor har en personlig och existentiell dimension vilket ger dessa frågor en särskild inramning. Lärande om karriärfrågor innebär inte enbart ett kognitivt lärande utan är förbundet med hur individer uppfattar sig själva och sina möjligheter i relation till framtiden”

Karriärfrågor har en personlig och existentiell dimension vilket ger dessa frågor en särskild inramning. Lärande om karriärfrågor innebär inte enbart ett kognitivt lärande utan är förbundet med hur individer uppfattar sig själva och sina möjligheter i relation till framtiden.²² Som framgått i denna artikel kan vägledare få svårigheter att i samtal stödja lärande om karriärfrågor som ligger utanför elevens möjlighetshorisonter. Elever som har en längre väg att gå i skolsystemet, vilket ofta nyanlända elever har, riskerar att gå miste om värdefull kunskap om möjligheten till lärande om karriärfrågor lämnas till väglednings-samtal. Både studier²³ och de allmänna råden för arbetet med studie- och yrkesvägledning betonar betydelsen av att skolan erbjuder undervisning om karriärfrågor för att stödja elevers karriärlärande. Nyanlända elevers situation understryker det generella behovet av att skolans studie- och yrkesvägledande verksamheter utvecklar och erbjuder undervisningsinsatser för att stödja individers lärande om karriärfrågor.

²² Sundelin (2015, s 218)

²³ Se t ex Lindblad (2016), Sundelin (2015)

Referenser

- al-Baldawi, Riyadh (2014). *Migration och anpassning: den okända resan*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bunar, Nihad (red.) (2015). *Nyanlända och lärande: mottagande och inkludering*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur
- Hertzberg, Fredrik (2015a). Vägledning, erkännande och kunskap. I Bunar, Nihad (red.) (2015). *Nyanlända och lärande: mottagande och inkludering*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur
- Hertzberg, Fredrik (2015b). Vägledning, inkludering och exkludering. I Lovén, Anders (red.) (2015). *Karriärvägledning - En forskningsöversikt*. Studentlitteratur AB
- Hultgren, Frances (2009). *Approaching the future: a study of Swedish school leavers' information related activities*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2009.
Tillgänglig på internet: <http://hdl.handle.net/2320/1818>
- Lindblad, Michael (2016). *"De förstod aldrig min historia": unga vuxna med migrationsbakgrund om skolmisslyckande och övergångar mellan skola och arbete*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2016
- Lindh, Gunnel (1997). *Samtalet i studie- och yrkesvägledningsprocessen*. Diss. Stockholm: Univ., 1998
- Linell, Per (2011). *Samtalskulturer: kommunikativa verksamhetstyper i samhället*. Vol. 1. Linköping: Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings universitet
- Lovén, Anders (2000). *Kvalet inför valet. Om elevers förväntningar och möten med vägledare i grundskolan*. Lärarhögskolan i Malmö: Institutionen för pedagogik
- Lund, Stefan (2015). *School choice, ethnic divisions, and symbolic boundaries*. 1.ed. New York: Palgrave Macmillan
- Sheikhi, Karin (2013). *Vägar till förståelse: andraspråkstalare i samtal med en studie- och yrkesvägledare*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2013.
Tillgänglig på internet: <http://hdl.handle.net/2077/32652>
- Skolverket (2012). *Greppa språket: ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet*. 2. uppl. Stockholm: Skolverket <https://www.skolverket.se/publikationer?id=2573>
- Sundelin, Åsa (2015). *Att skapa framtid: en analys av interaktionen i studie- och yrkesvägledande samtal med unga i migration*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2015.
Tillgänglig på internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-122037>
- Thomsen, R. (2014). *Ett nordiskt perspektiv på karriärkompetens och vägledning – Karriärkompetens och karriärlärande*. NVL & ELGPN concept note, Oslo: NVL www.nvl.org
- Trondman, Mats (2001). Utvandrade invandrare. Abdelmalek Sayads migrations-sociologi. *Tvärsnitt*, (3)
- Wikstrand, Frida & Ulfsdotter Eriksson, Ylva (2015). Att använda yrkesbeskrivningar i vägledning. I Lovén, Anders (red.) (2015). *Karriärvägledning - En forskningsöversikt*. Studentlitteratur AB

Reflektionsfrågor

- 1.** I inledningen tas upp att området karriärfrågor är komplext att hantera i samtal och att det är en särskild utmaning att stödja nyanlända elevers lärande om dessa frågor. Håller ni med om beskrivningen? Vilka särskilda utmaningar upplever ni att ni möter i vägledning med nyanlända elever?
- 2.** Artikeln tar upp att forskning visar att nyanlända elevers lärande om karriärfrågor är i centrum i vägledningssamtal. Känner ni igen detta? Hur mycket av tiden i samtal med nyanlända elever uppskattar ni att ni får använda till elevernas lärande om karriärfrågor? Finns det frågor som brukar återkomma – vilka?
- 3.** Det lärande som nyanlända elever genomgår liknas i artikeln vid det transformativa lärande som kan vara mycket påfrestande och som kan påverka individens möjligheter till lärande. Stämmer den bild som tecknas med era erfarenheter? Kan migrationsbakgrunden också fungera som en resurs för lärande om karriärfrågor? Ge gärna konkreta exempel.
- 4.** Tecken på elevers lärande ges i tre exempel: när elever strävar efter att förstå, jämföra eller resonera om något under samtalet. Brukar du systematiskt försöka stödja eleverna i detta? Hur? Vilka andra tecken på lärande brukar du lägga märke till hos eleverna i samtalen? Är det något du skulle vilja göra annorlunda när du läst om detta?
- 5.** I artikeln beskrivs och diskuteras två strategier som vägledare använder för att stödja elevers lärande: den handledande och den informerande strategin. Skulle du säga att du använder någon av dem? Använder du någon annan? Håller du med om de för- och nackdelar som lyfts upp för respektive strategi? Hur gör du för att stödja lärande? Vad skulle du kunna/vilja utveckla?
- 6.** I det tredje avsnittet lyfts frågan om utmaningen att stödja lärande i samtal. Artikeln menar att vägledare kan behöva fokusera aktivt på att lyfta fram nyanlända elevers kunskaper och erfarenheter för att vägledningens inkluderande ambition inte ska få en exkluderande effekt. Brukar du tänka på detta? Hur gör du för att motverka ett osynliggörande av elevernas bakgrund och erfarenheter? Vad skulle du vilja göra?

-
- 7.** I det andra exemplet på motstånd mot lärande ges exempel på svårigheten att i samtal stödja lärande om karriärvägar som ligger utanför elevernas möjlighetshorisont. I exemplet lämnar vägledaren frågan om vidare utbildningar. Hur gör du i liknande situationer? Vilka metoder använder du för att komma förbi elevers motstånd?
 - 8.** Artikeln avslutas med att betona vikten av att skolors studie- och yrkesvägledande verksamheter utvecklar och erbjuder undervisningsinsatser för att stödja individers lärande om karriärfrågor. Vilka andra tillfällen till lärande om karriärfrågor än vägledningssamtal finns för eleverna i din verksamhet? Vad skulle behöva utvecklas?
 - 9.** Avslutningsvis: Vilka rekommendationer kan du ta med dig som stöd i ditt arbete? Varför dessa? Vilka andra tankar har du fått från artikeln?